ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Allaberganov Azizbek Saparboevich

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti,

Ijtimoiy fanlar kafedrasi katta o'qituvchisi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Oftalmologiya kafedrasi 1-kurs Ordinantlari
Zohidova Sarvinoz Ulug'bek qizi
Kadirova Iroda Rashidovna

REPRODUKTIV YOSHDAGI VA HOMILADOR AYOLLAR, BOLALAR UCHUN YUQORI TEXNOLOGIK TIBBIY YORDAM KO‘RSATISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Annotatsiya: Mazkur maqolada reproduktiv yoshdagi va homilador ayollar hamda bolalar uchun yuqori texnologik tibbiy yordam ko‘rsatish tizimini takomillashtirishning ilmiy-amaliy jihatlari tahlil qilingan. Mahalliy tadqiqotchilar ishlari va respublika perinatal markazlari ma’lumotlari asosida minimal invaziv jarrohlik, zamonaviy perinatal monitoring, neonatal intensiv terapiya hamda metabolik skrining texnologiyalarining klinik samaradorligi baholangan. Olingan natijalar yuqori texnologik yondashuv onalik va neonatal mortalitetni kamaytirish, reproduktiv funksiyani saqlash hamda erta nogironlikning oldini olishda muhim ahamiyatga ega ekanini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: reproduktiv salomatlik, perinatal yordam, neonatal intensiv terapiya, minimal invaziv jarrohlik, metabolik skrining, onalik o‘limi, perinatal mortalitet, yuqori texnologik tibbiy yordam.

KIRISH

Reproduktiv yoshdagi ayollar, homiladorlar hamda bolalar salomatligi har qanday davlatning demografik barqarorligi va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini belgilovchi muhim ko‘rsatkichlardan biridir. Ayniqsa, perinatal va neonatal davrda ko‘rsatiladigan tibbiy yordam sifati kelajak avlodning sog‘lom shakllanishida hal qiluvchi omil bo‘lib xizmat qiladi. Zamonaviy tibbiyot rivoji natijasida diagnostika va davolash jarayonlarida yuqori texnologik usullar keng joriy etilmoqda, bu esa murakkab klinik holatlarda samaradorlikni sezilarli darajada oshirmoqda.

Bugungi kunda reproduktiv salomatlikka tahdid soluvchi omillar – gormonal disbalans, surunkali yallig‘lanish kasalliklari, ekstragenital patologiyalar, erta va kech reproduktiv yoshdagi homiladorlik, shuningdek, irsiy kasalliklarning ortib borishi – tizimli va texnologik yondashuvni talab etadi. Ayniqsa, homiladorlik davrida preeklampsiya, gestatsion diabet, plasentar yetishmovchilik kabi asoratlar yuqori aniqlikdagi monitoring va intensiv nazoratni zarur etadi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Mazkur tadqiqot reproduktiv yoshdagi va homilador ayollar hamda bolalar uchun yuqori texnologik tibbiy yordam (YTTY) ko‘rsatish tizimini takomillashtirish masalasini kompleks o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, metodologik jihatdan retrospektiv tahlil, klinik-statistik usul, komparativ baholash va dalillarga asoslangan tibbiyot tamoyillariga tayangan holda amalga oshirildi.

Adabiyotlar tahlili O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi ma’lumotlari, Respublika ixtisoslashtirilgan akusherlik va ginekologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi, Respublika perinatal markazi, Respublika bolalar milliy tibbiyot markazi hamda Toshkent tibbiyot akademiyasi va Toshkent pediatriya tibbiyot instituti olimlari tomonidan chop etilgan ilmiy maqola va dissertatsiyalar asosida olib borildi.

So‘nggi yillarda mahalliy tadqiqotchilar tomonidan perinatal mortalitet strukturasini o‘rganishga bag‘ishlangan ilmiy ishlar olib borilgan. Jumladan, Sh.I. Karimova va hammualliflar tomonidan o‘tkazilgan ko‘p markazli tadqiqotlarda preeklampsiya va eklampsiya asoratlari bilan kechgan homiladorliklarda erta diagnostika va intensiv terapiya protokollarini joriy etish onalik o‘limini sezilarli kamaytirgani ko‘rsatib berilgan. Mualliflar Dopplerografiya va laborator biomarkerlar asosida risk stratifikatsiyasi tizimini taklif etganlar.

Respublika perinatal markazi ma’lumotlariga ko‘ra (2021–2023 yillar tahlili), III darajali perinatal yordam joriy etilgan hududlarda neonatal o‘lim ko‘rsatkichi 15–20% ga qisqargan. Bu natijalar N.X. Tursunova va hammualliflar tomonidan e’lon qilingan maqolalarda neonatal intensiv terapiya bo‘limlarining moddiy-texnik bazasini modernizatsiya qilish bilan bog‘liq holda izohlangan.

Reproduktiv yoshdagi ayollarda minimal invaziv jarrohlik usullarini qo‘llash samaradorligi bo‘yicha A.A. Rasulov (2020) va D.Sh. Yuldasheva (2021) tadqiqotlarida laparoskopik miomektomiya va tuxumdon kistalarini endoskopik usulda olib tashlash ochiq operatsiyalarga nisbatan kamroq gemorragik asoratlar va tezroq reabilitatsiya bilan kechishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, operatsiyadan keyingi fertil natijalar 18–25% ga yaxshilangani qayd etilgan.

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda (M.R. Abdullayeva, 2022) neonatal respirator distress sindromini boshqarishda zamonaviy CPAP va sun’iy ventilyatsiya apparatlari qo‘llanilishi erta neonatal asoratlarni kamaytirishi aniqlangan. Neonatal sepsisni erta diagnostika qilishda C-reaktiv oqsil va prokaltsitonin markerlaridan foydalanish samaradorligi ko‘rsatib berilgan.

Metabolik skrining bo‘yicha mahalliy ilmiy ishlar ham muhim ahamiyatga ega. Respublika skrining markazi ma’lumotlariga ko‘ra, tug‘ma gipotiroidizm va fenilketonuriyani erta aniqlash orqali og‘ir nevrologik nuqsonlarning oldini olish ko‘rsatkichlari sezilarli yaxshilangan. B.Q. Saidova (2021) tomonidan o‘tkazilgan tahlilda neonatal skrining qamrovi kengaytirilgan hududlarda bolalar nogironligi erta yoshda kamaygani qayd etilgan.

Metodologik jihatdan tadqiqot quyidagi bosqichlarni o‘z ichiga oldi:

1. 2018–2023 yillar davomida respublika miqyosida e’lon qilingan ilmiy maqolalar va dissertatsiyalarni bibliografik tahlil qilish.
2. Perinatal markazlar va hududiy tug‘ruq komplekslari statistik ko‘rsatkichlarini komparativ baholash.
3. YTTY joriy etilgan va etilmagan hududlar o‘rtasida natijalarni taqqoslash.
4. Klinik protokollar va amaldagi standartlarni amaliy natijalar bilan solishtirish.

NATIJA VA MUHOKAMA

Mazkur tadqiqot doirasida 2018–2023 yillar davomida respublika ixtisoslashtirilgan akusherlik va ginekologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi, Respublika perinatal markazi hamda bir qator hududiy tug‘ruq komplekslari ma’lumotlari retrospektiv tahlil qilindi. Olingan natijalar

yuqori texnologik tibbiy yordam (YTTY) joriy etilgan hududlarda onalar va bolalar salomatligi ko‘rsatkichlari sezilarli yaxshilanganini ko‘rsatdi.

Rasulov A.A. tomonidan olib borilgan klinik kuzatuvlarda minimal invaziv jarrohlik usullari joriy etilgandan so‘ng operatsiyadan keyingi asoratlar 22–28% ga kamaygani qayd etilgan. Laparoskopik miomektomiya va endometrioz jarrohligi qo‘llanilgan bemorlarda qon yo‘qotish hajmi ochiq operatsiyalarga nisbatan o‘rtacha 1,5–2 baravar kam bo‘lgan. Reabilitatsiya davrining qisqarishi esa bemorlarning ijtimoiy moslashuvini tezlashtirgan.

Tursunova N.X. va hammualliflar tomonidan e’lon qilingan ma’lumotlarga ko‘ra, III darajali perinatal markazlarga markazlashtirilgan og‘ir preeklampsiya holatlarida intensiv terapiya protokollari qo‘llanilgach, onalik o‘lim ko‘rsatkichi pasayish tendensiyasini ko‘rsatgan. Ayniqsa, Dopplerografik monitoring va laborator biomarkerlar asosida erta risk stratifikatsiyasi ijobiy natija bergan.

Respublika perinatal markazi ma’lumotlari asosida 2021–2023 yillarda yuqori texnologik neonatal intensiv terapiya uskunalari (CPAP, sun’iy ventilyatsiya apparatlari, inkubatorlar) bilan ta’minlangan bo‘limlarda respirator distress sindromi bilan tug‘ilgan chaqaloqlarning yashab qolish darajasi oshgani aniqlangan.

Metabolik skrining natijalari ham ijobiy dinamikani namoyon etdi. Saidova B.Q. ma’lumotlariga ko‘ra, tug‘ma gipotiroidizm va fenilketonuriyani erta aniqlash orqali og‘ir nevrologik nuqsonlar rivojlanishining oldi olingan. Skrining qamrovi kengaytirilgan hududlarda bolalar nogironligi ko‘rsatkichi kamaygan.

Olingan natijalar mahalliy tadqiqotchilar xulosalari bilan uyg‘un holda, yuqori texnologik tibbiy yordam tizimini takomillashtirish onalik va bolalikni muhofaza qilishda hal qiluvchi omil ekanini tasdiqlaydi. Ayniqsa, quyidagi jihatlar muhim ahamiyat kasb etadi:

1. Markazlashtirilgan perinatal yordam modeli – og‘ir klinik holatlarni III darajali markazlarga yo‘naltirish perinatal xavfni kamaytiradi.
2. Minimal invaziv jarrohlik – reproduktiv funksiyani saqlash va asoratlarni kamaytirishda samarali.
3. Neonatal intensiv terapiya modernizatsiyasi – respirator va metabolik asoratlarni kamaytiradi.
4. Erta skrining va monitoring – nogironlikning oldini olishda muhim.

Shu bilan birga, ayrim muammolar ham aniqlangan. Hududlar o‘rtasida moddiy-texnik ta’minot va kadrlar malakasi bo‘yicha tafovutlar mavjud. Ayrim chekka hududlarda intensiv terapiya imkoniyatlari yetarli emasligi klinik natijalarga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Yuqori texnologik yordam samaradorligi faqat texnik jihozlash bilan emas, balki kadrlar malakasini oshirish, klinik protokollarni yagona standart asosida joriy etish va raqamli monitoring tizimini rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liq.

Mahalliy ilmiy ishlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, YTTY joriy etilgan hududlarda:

- Onalik o‘limi pasaygan;
- Neonatal mortalitet kamaygan;
- Reproduktiv jarrohlik natijalari yaxshilangan;
- Bolalar nogironligi ko‘rsatkichi qisqargan.

Bu natijalar tizimli modernizatsiya strategiyasining to‘g‘ri tanlanganini ko‘rsatadi.

XULOSA

Reproduktiv yoshdagi va homilador ayollar hamda bolalar uchun yuqori texnologik tibbiy yordam (YTTY) tizimini takomillashtirish sog‘liqni saqlash samaradorligini oshirishning eng muhim strategik yo‘nalishlaridan biridir. Respublika ixtisoslashtirilgan akusherlik va ginekologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi, Respublika perinatal markazi hamda pediatriya yo‘nalishidagi ilmiy tadqiqotlar natijalari yuqori texnologik yondashuv joriy etilgan hududlarda onalik va neonatal ko‘rsatkichlar sezilarli yaxshilanganini ko‘rsatdi.

Minimal invaziv jarrohlik usullarining keng qo‘llanilishi operatsion travmaning kamayishi, asoratlar sonining qisqarishi va reproduktiv funksiyaning saqlanib qolishiga xizmat qilmoqda. III darajali perinatal yordam modeli va intensiv terapiya protokollarining joriy etilishi og‘ir preeklampsiya, respirator distress sindromi va boshqa perinatal asoratlarda ijobiy klinik natijalarni ta’minlamoqda. Neonatal skrining va erta diagnostika tizimining kengaytirilishi esa bolalarda nogironlikning oldini olishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rasulov A.A. Akusherlik va ginekologiyada zamonaviy endoskopik texnologiyalar. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2020. – 186 b.
2. Tursunova N.X., Karimova Sh.I., Raximov B.A. O‘zbekistonda perinatal yordamni takomillashtirish natijalari // Tibbiyot va zamon. – Toshkent, 2022. – №4. – B. 45–49.
3. Abdullayeva M.R. Neonatal respirator distress sindromida intensiv terapiyaning zamonaviy yondashuvlari // Pediatriya axborotnomasi. – Toshkent, 2022. – №3. – B. 28–32.
4. Saidova B.Q. Yangi tug‘ilgan chaqaloqlarda metabolik skrining samaradorligi // Tibbiy profilaktika va sog‘liqni saqlash. – Toshkent, 2021. – №2. – B. 52–56.
5. Karimova Sh.I. Homiladorlikda gipertenziv buzilishlar va ularning perinatal natijalarga ta’siri // Tibbiyot muammolari. – Toshkent, 2021. – №1. – B. 33–37.
6. Yuldasheva D.Sh. Reproduktiv yoshdagi ayollarda laparoskopik jarrohlik samaradorligi // O‘zbekiston tibbiyot jurnali. – Toshkent, 2021. – №5. – B. 60–64.
7. Raximov B.A., Teshayeva M.N. Og‘ir preeklampsiyada intensiv terapiya algoritmlari // Akusherlik va ginekologiya masalalari. – Toshkent, 2020. – №2. – B. 18–23.
8. Ismoilov F.S., Qodirova Z.A. Neonatal intensiv terapiya bo‘limlarida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish tajribasi // Pediatriya va bolalar xirurgiyasi. – Toshkent, 2023. – №1. – B. 14–19.
9. Allaberganov Azizbek Saparbayevich. (2023). SHIFOKOR – TIBBIYOT XODIMLARI – BEMOR MUNOSABATLARINING XUSUSIYATLARI. AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI, 2(2), 208–211. Retrieved from https://sciencebox.uz/index.php/amaltibbiyot/article/view/5963
10. Allaberganov Azizbek Saparbayevich, Safarniyozova Dinora, Alimova Komila, & Rasulov Ma’murjon. (2023). FUQAROLARNING TIBBIY IJTIMOIY YORDAM OLISH HUQUQI. AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI, 2(2), 223–227. Retrieved from https://sciencebox.uz/index.php/amaltibbiyot/article/view/5966
11. Эркинов Жахонгир Хайрулла Углы, & Аллаберганов Азизбек Сапарбоевич (2023). МЕСТО СОЦИОЛОГИИ МЕДИЦИНЫ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНОГО ЗНАНИЯ. Ta’lim fidoyilari, 14-02 , 16-18.
12. Toxirova Nigina Toxirovna, & Аллаберганов Азизбек Сапарбоевич (2023). DEVIANT XULQ-ATVOR SOTSIOLOGIYASI. Ta’lim fidoyilari, 14-02 , 12-15.
13. Abdurasulovna, K. I., Ergashevich, Y. K., & Abdukhalilovich, S. A. (2018). Horizons and challenges of the silver nanoparticles application in the practical medicine. European science review, (7-8), 122-127.

14. Kamilova, I. A., Pakhomova, J. E., & Nadjmutdinova, D. K. (2020). Analysis of the role of 1G/2G polymorphism in the MMP1 gene in the development and clinical course of cervical intraepithelial neoplasia. European Journal of Molecular and Clinical Medicine, 7(2), 850-859.
15. Ш. С. Шаниязов, & А. С. Аллаберганов (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА БИОЭТИКАНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИДАН. Academic research in educational sciences, TSDI and TMA Conference (2), 95-97.